

ΣΤΕΜΝΙΤΣΙΩΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

*Το Παλαμάρι να καεί, η Σύρνα να βουλιάξει
τη δροσερή Στεμνίτσα μας Θεός να τη φυλάξει.
Οι κάμποι θρέφουν άλογα και τα βουνά λεβέντες
και της Στεμνίτσας τα νερά τις έμορφες κοπέλλες.
Μεσ' στη Στεμνίτσα έφαγα μπογάτσα με το μέλι
μιά Στεμνιτσιώτισσα αγαπώ και 'κείνη δε με θέλει...*

Στεμνίτσα! Ένα χωριό ριζωμένο στις πλαγιές του Μαινάλου.
Ένα χωριό μικρό, με μεγάλη καλλιτεχνική παράδοση κι ιστορία.

Οι κάτοικοί του, οι Στεμνιτσιώτες, — ένα σύνολο από περήφανους, εργατικούς και καλόκαρδους ανθρώπους —, αναδείχθηκαν άξιοι τεχνίτες του χρυσού και τ' ασημιού, περίφημοι γανωματήδες και καμπανάδες.

Το ασήμι στα χέρια τους αποκτούσε λαλιά και διαλαλούσε την επιδεξιότητα των ασημιτζήδων της Στεμνίτσας. Μεταμορφωνόταν σε έργο όμορφο και γεμάτο ζωή. Ο χρυσός γινόταν πανέμορφο καλλιτέχνημα· αληθινό αριστούργημα. Ο γανωματής ή καλατζής έκανε τα χάλκινα σκεύη να λάμπουν σαν ασήμι και τους έδινε μιά ξεχωριστή γοητεία κι αρχοντιά.

Οι Στεμνιτσιώτες έχουν να λένε γιά τις φημισμένες καμπάνες τους με την όμορφη μελωδική, γεμάτη σαγήνη φωνή τους. Κάθε Κυριακή η Στεμνίτσα μεταβαλλόταν σε χώρο πλημμυρισμένο από πανώριες μελωδίες. Οι καμπάνες χτυπούσαν ζωηρά και καλούσαν τους Χριστιανούς στις εκκλησιές τους. Οι κυράδες με τα μεταξωτά τους τσεμπέρια και τα χρυσά σκουλαρίκια τους και οι άντρες με τις καρυδένιες μαγκούρες τους κατέκλυζαν τους «οίκους του Θεού»...

Οι σιδεράδες, με τα μυώδη μπράτσα, χτυπούσαν με το βαρύ σφυρί τους αλύπητα το ζεσταμένο σίδηρο· κι εκείνο μεταμορφωνόταν σε αμπάρα ή αλυσίδα βαριά...

Όλοι αυτοί οι τεχνίτες είχαν μιά δική τους συνθηματική διάλεκτο. Μιά ολόκληρη γλώσσα. Έτσι, μιλώντας τη γλώσσα τους έκρυβαν μυστικά όταν συζητούσαν με τεχνίτες άλλων περιοχών και όχι λίγες φορές, ξεγελούσαν τους πελάτες τους.

Ποιός δεν έχει ακουστά το «σιμό και σιμό και τάκω από τη σέμη»; Μιά φορά ένας παπάς, είχε δώσει αρκετά νομίσματα σε δυό Στεμνιτσιώτες να τα λυώσουν και να τα κάνουν μιά ασημοκαντήλα. Οι «Μεστιτσιώτες» (αναγραμματισμός του Στεμνιτσιώτες) έξυπνοι όμως καθώς ήταν, πήραν κάμποσα απ' αυτά και τα κράτησαν δικά τους. Τα υπόλοιπα τα έλυωσαν. Αλλά γιά να συμπληρώσουν το ασήμι που 'χαν κλέψει το αντικατέστησαν με μολύβι. Έτσι όμως η

«ασημοκαντήλα» που έφτιαζαν μαύριζε και έδειχνε κάθε άλλο παρά ασημένια.

Ο παπάς κατάλαβε την πονηριά τους και παρουσίασε τους δύο τεχνίτες στον κατή (δικαστή). Αυτός έβαλε τους ασιμητζήδες να ορκιστούν στο Ευαγγέλιο και οι πονηροί ορκίζονται: — Το καντήλι είναι σιμό και σιμό. — Τι είναι; ρωτάει ο Τούρκος δικαστής. — Σιμό, ασιμό, δηλαδή ασήμι. Ο κατής που δεν κατάλαβε την πονηριά τους τους άφησε να φύγουν. Οι τεχνίτες βγαίνοντας από το χωριό του παπά, καβάλα στ' άλογά τους γυρίζουν το κεφάλι και λένε στους χωριάτες που τους κοίταζαν παραξενεμένοι: — Ναι, ρε, σιμό και σιμό ήταν τα καντήλια τάκω από τη σέμη. Δηλ. το καντήλι ήταν μισό ασημένιο και μισό από μολύβι. Μάλιστα το ασήμι ήταν κάτω από τη μέση.

Ένα άλλο ανέκδοτο σχετικό μ' αυτή τη διάλεκτο, το «μεστιτσιώτικο», είναι και το εξής: Κάποτε δύο Στεμνιτσιώτες είχανε πάει σ' ένα χωριό της Θράκης για κάτι δουλειές. Εκεί τους φιλοξένησε κάποιος γνωστός τους. Όταν ήρθε η ώρα του γεύματος το τραπέζι στρώθηκε και η κόρη του γνωστού τους τους σερβίρισε. Βλέποντάς την ένας από τους φιλοξενούμενους λέει στο σύντροφό του: — Χέι μπάνικη η κοτοπούλα. (Δηλ. είναι όμορφη, καλή η κοπέλλα). Κι ο πατέρας της λεγάμενης, που 'ξερε τα «μεστιτσιώτικα», του λέει: — Δεν είναι για τα μούτρα σου πατριώτη!

Ωστόσο, παρ' όλες τις πονηριές τους, οι Στεμνιτσιώτες στάθηκαν καλοί κι άξιοι τεχνίτες: Έφτιαχναν κυρίως θυμιατήρια, καντήλια, στέφανα γάμου, λαγήνια κι άλλα οικιακά σκεύη κ.τ.λ. Τα θυμιατήρια τους έχουν ιδιαίτερη τέχνη και ίσως μοναδική. Είναι βαριά και στο πάνω μέρος τους είναι σκαλισμένα κάμποσα μικρά σπιτάκια. Στις αλυσίδες τους έχουν δώδεκα μικρά κουδουνάκια που ηχούν όμορφα με το παραμικρό κούνημα. Τέτοια δείγματα, της καλλιτεχνικής παράδοσης της Στεμνίτσας, σώζονται, όχι πολλά, στην πετρόχτιστη εκκλησιά του Αη-Γιώργη, τη μητρόπολη του χωριού. Υπάρχουν όμως και οι ιδιωτικές συλλογές που μαρτυρούν τη δεξιοτεχνία των τεχνιτών αυτού του Αρκαδικού χωριού...

Εκτός όμως από τους αργυροχρυσόχρους, τους καμπανάδες, τους καλατζήδες, φημισμένοι είναι και οι τουφεκτζήδες της Στεμνίτσας. Αυτοί όχι μόνο επιδόρθωναν τα τουφέκια, τον καιρό της Τουρκοκρατίας και της Επανάστασης, αλλά και τα στόλιζαν με όμορφα, περίτεχνα σχέδια, όπως έκαναν οι τεχνίτες την εποχή του Ομήρου.

Γιατί, πρέπει να πω, η Στεμνίτσα, η Χώρα, όπως την έλεγε ο Κολοκοτρώνης, έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στον ξεσηκωμό και την απελευθέρωση της Γορτυνίας και Αρκαδίας γενικά. Πολλοί είναι οι Στεμνιτσιώτες που θυσιάστηκαν στο βωμό της Λευτεριάς και της Πατρίδας. Πολλοί είναι οι Στεμνιτσιώτες που πότισαν με το αίμα τους

τη γη για να φυτρώσει και καρπίσει ο άγιος σπόρος της θείας Λευτεριάς.

Σ' αυτό το κεφαλοχώρι, με τα πολλά και κρουσταλλένια νερά, έγινε η Α΄ Πελοποννησιακή Γερουσία με πρόεδρο τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, στη μονή Ζωοδόχου Πηγής. Υπήρξε εξάλλου και ορμητήριο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, του Γέρου του Μωριά. Η αγαπημένη χώρα του, με τα νερά τα κρουσταλλένια και την άγρια Κλινίτσα, το καταφύγιό του...

1700—1900. Περίοδος ακμής στις τέχνες της Στεμνίτσας. Περίοδος αίγλης και γοήτρου. Σήμερα δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα χωριό απομακρυσμένο, ξεχασμένο, λιγάνθρωπο. Το μόνο που του απόμεινε, μόνο και κυριότερο, η ιστορία. Η κωμόπολη των 3000 κατοίκων του 1900, σήμερα δεν είναι παρά ένας τόπος που οι κάτοικοί του δεν ξεπερνούν τους 300. Τα σφυριά των σιδεράδων δε γεμίζουν με τους στριγγούς ήχους τους τώρα πιά την όμορφη Στεμνίτσα. Καμπάνες καλλίφωνες στεμνιτσιώτικες δε λαλούν, αλλά ξένες, τενεκεδένιες.

Οι πατροπαράδοτες τέχνες κοντεύουν να σβύσουν. Χόβολη αυτών των τεχνών είναι δυό φημισμένοι αργυροχρυσόχοι, ο μπάρμπα-Λάμπης ο Κατσούλης κι ο κυρ-Αριστείδης ο Βλαχόγιαννης, που γύρισαν στην ιδιαίτερη πατρίδα τους και τώρα διδάσκουν σε μία σχολή αργυροχρυσοχοΐας, κι ένας βετεράνος καμπανάς. Αυτοί με λύπη μεγάλη, βλέπουν την παρακμή της Στεμνίτσας και θυμούνται τα χρόνια της ακμής και της αίγλης της. Υπάρχουν όμως κι αρκετοί παλαίμαχοι γανωματήδες, που, κάμποσες φορές, καθισμένοι στα παγκάκια του Άη-Γιώργη νοσταλγούν την παλιά Στεμνίτσα με την ποθητή ακμή και αίγλη της. Θυμούνται τον παλιό καλό καιρό που 'παιρναν σβάρνα τα χωριά, να βρουν χαλκώματα να τα γανώσουν. Οι κυράδες νοσταλγούν κάποια μακρινά πανηγύρια που 'σερναν πρώτες το χορό και γλένταγαν κι αυτές με την ψυχή τους. Τα περισσότερα σπίτια, αρχοντικά πετρόχτιστα είναι παραμελημένα, ακατοίκητα. Τα χωράφια γεμίζουν βάτα αδιάβατα, και μένουν ακαλλιέργητα...

Στεμνίτσα... Ένα χωριό με πλούσια καλλιτεχνική παράδοση και... «περασμένα μεγαλεία».

Ροϊλός Παναγιώτης, Β΄ Γυμνασίου

Σαν υστερόγραφο: Στις τοιχογραφίες της κεντρικής εκκλησίας, στον Αγιώργη, έχει εργαστεί και το χέρι του Φώτη Κόντογλου...